

АНОТАЦІЯ

Єршова Н. Г. Упровадження гуманістичного підходу у виробленні публічної політики в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» (28 – Публічне управління та адміністрування). – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2023.

У дисертації акцентовано проблематику впровадження гуманістичного підходу у виробленні публічної політики для вирішення суспільно значущих завдань, квінтесенцією чого є орієнтація на людину та її потреби, забезпечення максимально ефективної творчої реалізації її здібностей.

Наголошено, що соціальні інститути, цінності й активності в усій їх складній і різноплановій сукупності формують своєрідне комунікативне середовище – публічну сферу (простір) вияву громадських інтересів, обміну думками та визначення загальноважливих цілей. Функціонування цієї символічної сфери взаємодії держави й недержавних суб'єктів обумовлює принципово новий стан політичної системи, процесів, що відбуваються в ній, і нові істотні властивості політики, результатом узагальнення яких є категорія «публічна політика». Докорінно змінюються підходи до вироблення публічної політики та її реалізації в управлінській практиці, ціннісні орієнтири й інституціональні механізми в цих процесах. Поєднуючи людей у спільному розв'язанні колективних завдань, будучи специфічним видом співпраці вільних, діяльних, відповідальних особистостей, публічна політика постає водночас способом і результатом гуманізації суспільно-політичного життя. Це конститує людиноціннісний пріоритет соціальних процесів, унормовує діалогічне спілкування, усвідомлену взаємодію, цільовизначення,

взаємоповагу людської гідності й прав, уможлиблює впевнене просування шляхом демократичних реформ відповідно до міжнародних стандартів.

Масштабні загрози, найнебезпечніша серед яких нинішня цивілізаційна війна російської федерації проти України, та зміни в різних галузях людського буття спрчинюють зростання ролі й значення гуманістичного фактора в політичному просторі в контексті ефективного публічного управління та адміністрування, спонукають до пошуку нових форм і методів прийняття рішень для посилення ефективності публічного управління через розширення можливостей громадян брати участь у розв'язанні суспільно важливих проблем.

Усе вищезазначене й зумовлює актуальність дисертаційного дослідження.

Об'єкт дослідження – вироблення публічної політики в Україні.

Предмет дослідження – впровадження гуманістичного підходу у виробленні публічної політики в Україні.

Метою дисертаційного дослідження є науково-теоретичне обґрунтування впровадження гуманістичного підходу у виробленні публічної політики в Україні та розробка рекомендацій щодо вдосконалення зазначеного процесу.

Під час здійснення дисертаційного дослідження здобуто *результати, які містять наукову новизну*. Зокрема:

вперше:

– комплексно визначено характерні риси гуманістичного підходу до проблем вироблення публічної політики у сфері публічного управління та адміністрування, а саме: втілення в практику врядування ідей гуманізму й концепту прав людини (людських прав); усебічне сприяння розширенню суспільного та індивідуального простору свободи й плюралізму, духовних цінностей та орієнтацій; гарантування здійснення, охорони й захисту фундаментальних людських прав; забезпечення творчого саморозвитку та реалізації здібностей особистості, її громадянської активності; усталення

досвіду комунікації, скерованої на взаємоповагу, готовність до діалогу, відповідальність;

– виявлено й описано комунікативну складову гуманістичного підходу в публічній політиці та управлінні на засадах антропоаксіологічних досліджень, проаналізованих в історичному аспекті, а також обґрунтовано доцільність розгляду цієї складової з позиції ефективності публічного управління. Зокрема, гуманістичний підхід у виробленні й реалізації політико-управлінських рішень у комунікативному зрізі розглянуто як спосіб актуалізації духовно-ціннісних факторів людської взаємодії на основі значимих моделей соціальної поведінки, що спираються на повагу до людської гідності, заради формування і підтримування демократичного суспільного порядку;

вдосконалено:

– поняття, які розкривають специфіку комунікативної складової публічної політики, зважаючи на лінгвістичні компоненти взаємодії, на базі чого запропоновано розв'язання проблеми відповідності терміна поняттєвому значенню та вживання семантичних варіантів термінів (щодо найменування сторін у процесі комунікації, використання прикметників-означень «комунікаційний» і «комунікативний» та понять «політичні комунікації» – «публічні комунікації» – «політичні комунікації публічного типу»);

– теоретико-методологічні підходи до формування публічної сфери / простору як нормативного ідеалу та аналізу публічної сфери як явища управлінської практики, що має відбивати насамперед засадничу ознаку «конституційність». Її варто розуміти не як «законність», але «верховенство права / правовладдя», духовно-аксіологічний зміст якого визначає юридичну форму (статус закону через позитивування державою);

– інтерпретацію феномена публічного управління в частині окреслення ціннісних орієнтирів публічної політики, ключовими з яких визнаємо

верховенство права (а не лише підзаконність) і скерованість на здійснення людських прав;

– систематизацію опорних моделей комунікації з розподілом їх на лінійні та нелінійні за технократичним чи інтеракційним підходом (останній доповнений акцентуацією «людського чинника» в соціальному контексті);

набуло подальшого розвитку:

– узагальнення зарубіжного й національного досвіду напрацювання антропоаксіологічного знання, внаслідок чого встановлено, що історичним стадіям суспільства притаманне своєрідне філософське бачення відносин людини зі зовнішнім світом, проте ступінь насиченості ідеями гуманізму неоднаковий; попри це простежується тенденція до наростання духовно-ціннісних орієнтацій, що позначається на змісті публічної політики та механізмах її реалізації;

– осмислення гармонійної єдності й специфіки рис української світоглядної ментальності, провідними домінантами якої є антеїстичність, екзистенціальність і кордоцентричність, що забезпечує стійкий взаємозв'язок між усіма складниками національної культури та різними сферами суспільства на основі морально-етичних принципів і колективних цінностей;

– з'ясування тенденцій змінення світоуявлень, які в теперішній час скеровані на визнання людини абсолютною цінністю та поваги до її гідності, що впливає на трансформацію відносин між індивідом і державою, сприяє підвищенню громадянської активності, відповідальності та державного гарантування людських прав через удосконалення юридичних засобів, механізмів охорони й захисту.

Практичне значення отриманих результатів підтверджують наукові положення дисертаційної розвідки, висновки та рекомендації, які можуть бути використані:

– в науково-дослідній роботі при подальшому вивченні особливостей вироблення публічної політики, застосування людиноорієнтованих форм

політичної комунікації, формування адміністративної і громадянської культури в контексті ефективного публічного управління в Україні;

– в навчальному процесі підготовки фахівців у галузі публічного управління та адміністрування, в системі перепідготовки й підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з метою посилення соціогуманітарних засад управлінської діяльності та гуманістично-ціннісного наповнення змісту політико-управлінських рішень;

– у роботі центральних, регіональних і місцевих органів влади в аспекті вдосконалення комунікативної взаємодії на базі дотримання принципу пріоритетності людських прав;

– у правотворчій діяльності для розроблення змін до нормативно-правових актів у частині формування духовно-ціннісного підґрунтя вироблення публічної політики.

У першому розділі *«Теоретичні засади антропоаксіологічних досліджень суспільного буття і свідомости в гуманітарних науках»* на базі фундаментальних напрацювань учених розкрито сутність понять «гуманізм», «гуманність», «гуманізація», «гуманітаризація», які обумовлюють характеристику гуманістичного підходу в сфері публічного управління, та розглянуто філософські парадигми в їх гуманістичному аспекті стосовно розв'язання суспільно значущих завдань.

У підрозділі 1.1 *«Категоріально-поняттєва основа гуманістичного підходу до проблем публічного управління та публічної політики»* проаналізовано теоретичний доробок щодо трактування ключових категорій і понять дослідження, систематизовано й уточнено їхні дефініції.

У підрозділі 1.2 *«Тенденції розвитку гуманістичних ідей в історії західноєвропейської та української філософсько-антропологічної думки»* продемонстровано тенденції змінення світоуявлень і наростання духовно-ціннісних орієнтацій в осяганні політико-управлінської реальності в ході історичної еволюції людства.

У другому розділі «Публічна політика як особливий вид соціальної комунікації держави та суспільства» з'ясовано визначальні властивості публічної політики як системи комунікативних взаємодій державних і недержавних суб'єктів політичних відносин для формування рішень із загальноважливих питань, що забезпечує підвищення ефективності публічного управління.

У підрозділі 2.1 «Сутність публічної політики: контекст публічної сфери, політики, управління» досліджено різні підходи до витлумачення змісту категорії «публічна політика». Значну увагу зосереджено на потрактуваннях провідних положень просторових концепцій публічності Ханни Арендт і Юргена Габермаса в умовах вироблення і реалізації публічної політики в Україні.

У підрозділі 2.2 «Комунікативна складова публічної політики: інтерпретація понять, структурні елементи системи комунікації» висвітлено проблематику публічної політики в комунікативно-смысловому розрізі з акцентуванням основної термінології, моделей соціальної комунікації та специфіки політичної комунікації формату публічної політики.

У третьому розділі «Проблеми та перспективи вироблення публічної політики в Україні в аспекті впровадження гуманістичного підходу» проаналізовано гуманістичні начала формування публічної політики в системі публічного управління під кутом зору змін, що відбуваються в суспільстві, й з урахуванням міжнародних стандартів щодо людських прав і свобод.

У підрозділі 3.1 «Соціокультурні передумови й базові компоненти гуманізації вироблення публічної політики» розглянуто істотні ознаки гуманістично- й демократично-ціннісної політико-управлінської системи в новітній період українського суспільства.

У підрозділі 3.2 «Юридичні засади забезпечення реалізації прав громадян у сфері публічної політики: міжнародний досвід і напрями вдосконалення» з'ясовано роль та значення юридичних механізмів управління соціальними процесами, зокрема тих, які пов'язані зі здійсненням

прав громадян на інформацію та участь в управлінні державними справами, а також запропоновано відповідні науково-прикладні рекомендації.

У висновках сформульовано положення щодо впровадження гуманістичного підходу у виробленні публічної політики в Україні для підвищення ефективності управління, які охоплюють розуміння природно людських, морально-філософських, публічно-просторових, соціокомунікативних, лінгвокультурних і нормативно-правових особливостей прояву соціальної діяльності, інтерпретованих у системі колективних цінностей та ціннісних орієнтацій.

Ключові слова: гуманістичний підхід, публічна політика, людина, духовність, людські права, суспільство, культура, гуманізм, публічна сфера (простір), самоорганізація, інститути громадянського суспільства, публічне управління, комунікація, участь громадськості у прийнятті рішень, євроінтеграційний розвиток України.

ABSTRACT

Yershova N. H. Implementation of a Humanistic Approach in Public Policy Making in Ukraine. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

The thesis to obtain the degree of Doctor of Philosophy in specialty 281 «Public Management and Administration» (28 – Public Management and Administration). – Taras Shevchenko National University of Kyiv. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2023.

The thesis focuses on the problems of implementing a humanistic approach in public policy making to solve socially significant issues, the quintessence of which is orientation to a person and his / her needs, ensuring the most effective creative realization of his / her abilities.

It is emphasized that social institutions, values and activities in all their complexity and diversity form a kind of communicative environment – a public sphere (space) of expressing public interests, opinions exchange and universally

important goals definition. The functioning of this symbolic sphere of interaction between the state and non-state subjects determines a fundamentally new condition of the political system, the processes taking place in it and new essential properties of politics, the result of which generalization is the category «public policy». Approaches to making and implementing policy in management practice, value guidelines and institutional mechanisms in these processes are fundamentally changing. Connecting people in the joint solution of collective tasks, being a specific type of cooperation of free, active, responsible individuals, public policy appears at the same time as a method and result of humanizing socio-political life. This constitutes a human-valued priority of social processes, normalizes dialogic communication, conscious interaction, goal setting, mutual respect for human dignity and rights, enables confident advancement through democratic reforms in accordance with international standards.

Large-scale threats, the most dangerous of which is the current civilizational war of the Russian Federation against Ukraine, and changes in various areas of human life-activity cause the growing role and importance of the humanistic factor in the political space in the context of effective public management and administration, prompt the search for new forms and methods of decision-making to increase the effectiveness of public management through the expansion of citizens' opportunities participate in solving socially important problems.

All above mentioned determines the relevance of the thesis research.

The object of the study is public policy making in Ukraine.

The subject of the research is implementing a humanistic approach in public policy making in Ukraine.

The purpose of the thesis research is the scientific-theoretical substantiation of implementing a humanistic approach in public policy making in Ukraine and elaborating recommendations for improving the specified process.

During the thesis research, there were obtained *results, that contain scientific novelty*. In particular:

for the first time:

– there are comprehensively defined the characteristic features of the humanistic approach to the problems of public policy making in the field of public management and administration, namely: implementing the ideas of humanism and the concept of human rights into the practice of governance; all-round promoting the expansion of the social and individual space of freedom and pluralism, spiritual values and orientations; guaranteeing the exercise, protection and defence of fundamental human rights; ensuring creative self-development and implementation of individual abilities and civic activity; establishing experience of communication aimed at mutual respect, readiness for dialogue, responsibility;

– there is identified and described the communicative component of the humanistic approach in public policy and management, that is based on anthropoaxiological studies analysed in a historical aspect, and there is also substantiated the expediency of considering this component from the standpoint of public management efficiency. In particular, a humanistic approach in making and implementing political and management decisions from the communicative view is considered as a way of actualizing the spiritual-valuable factors of human interaction based on significant models of social behaviour relied on respect for human dignity to form and maintain a democratic social order;

improved:

– concepts that reveal specificity of the public policy communicative component, taking into account the linguistic components of interaction, based on of which there is proposed a problem solving concerning the correspondence of the term to the conceptual meaning and the use of semantic variants of the terms (regarding the parties naming in the process of communication, the use of adjectives «communication» and «communicative», such concepts: «political communications» – «public communications» – «public-type political communications»);

– theoretical and methodological approaches to forming the public sphere / space as a normative ideal and to analysis of the public sphere as a

phenomenon of management practice, which should first of all reflect the basic feature of «constitutionality». It should be understood not as «legality», but «the rule of law», spiritual-axiological content of which determines the legal form (status of the law through positivization by the state);

- the interpretation of the public management phenomenon in part of delineating value guidelines of public policy, the key of which we recognize the rule of law (not only legality), as well the orientation to the human rights realization;

- systematization of basic communication models with their division into linear and non-linear according to the technocratic or interactional approach (the latter supplemented by the accentuation of the «human factor» in the social context);

further developed:

- generalization of foreign and national experience as to forming anthropoaxiological knowledge, as a result it was established that all historical stages of the society development have a corresponding philosophical vision of human connections with the outside world, but the degree of saturation with ideas of humanism is not the same; despite this, there is a trend towards the growth of spiritual values orientations, which affects the content of public policy and the mechanisms of its implementation;

- understanding the harmonious unity and peculiarities of the Ukrainian worldview mentality, the leading dominants of which are atheism, existentiality and cordocentricity, which ensures a stable relationship between all components of national culture and various spheres of society based on moral and ethical principles and collective values;

- clarifying the tendencies of changing worldviews, which are currently aimed at recognizing a human as an absolute value and respect for his / her dignity, it leads to the transformation of relations between the individual and the state, contributes to the increase of civic activity, responsibility and the state guarantee of

human rights through the improvement of legal means, mechanisms of protection and defence.

The practical significance of the obtained results is confirmed by the scientific provisions of the thesis research, conclusions and recommendations that can be used:

- in research work studying further the peculiarities of public policy making, the use of people-oriented forms of political communication, the administrative and civic culture formation in the context of effective public management in Ukraine;

- in the educational training of specialists in the field of public management and administration, in the system of retraining and upgrading the qualifications of civil servants and local self-government officials to strengthen the sociohumanitarian principles of their management activity and humanistic-value content of political and management decisions;

- in the work of central, regional and local authorities in the aspect of improving the communicative interaction based on the following the principle of human rights priority;

- in law-making activity to develop the changes to normative legal acts as to forming the spiritual value basis for the public policy making.

In *the first chapter «Theoretical foundations of anthropoaxiological studies of social existence and consciousness in human sciences»* based on the fundamental work of scientists, there is revealed the essence of the concepts «humanism», «humanity», «humanization», «humanitarianization», which determine the definition of the humanistic approach in the field of public management, and philosophical paradigms are considered in their humanistic aspect as to the solution of social significant tasks.

Subchapter 1.1 «Categorical-conceptual basis of the humanistic approach to the problems of public management and public policy» analyses the theoretical work on the interpretation of the key categories and concepts of the study, systematizes and clarifies their definitions.

Subchapter 1.2 «Trends of humanistic ideas development in the history of Western European and Ukrainian philosophical anthropological thought» demonstrates the trends of changing worldviews and the growth of spiritual values orientations in the understanding of political and management reality during the historical evolution of mankind.

In *the second chapter «Public policy as a special type of social communication of the state and society»* there are clarified the defining characteristics of public policy as a system of communicative interactions of state and non-state subjects of political relations to form the decisions on issues of general importance, and in such way to ensure an increase of public management efficiency.

Subchapter 2.1 «Essence of public policy: the context of the public sphere, policy, management» explores different approaches to interpreting the content of the «public policy» category. Considerable attention is focused on leading provisions explanation of the publicity spatial concepts by Hannah Arendt and Juergen Habermas in the conditions of public policy making and implementing in Ukraine.

Subchapter 2.2 «Communicative component of public policy: interpretation of concepts, structural elements of the communication system» highlights the problems of public policy in a communicative-semantic context emphasising the basic terminology, models of social communication and the specifics of political communication of the public policy quality.

In *the third chapter «Problems and prospects of public policy making in Ukraine in the aspect of implementing a humanistic approach»* they are analysed the humanistic principles of forming public policy in the public management system from the perspective of changes taking place in society and considering international standards regarding human rights and freedoms.

Subchapter 3.1 «Sociocultural prerequisites and basic components of the humanization of public policy making» examines the essential features of the

humanistic and democratic valuable political and management system in the latest period of Ukrainian society.

Subchapter 3.2 «Legal principles to ensure the realization of citizens' rights in the field of public policy: international experience and improvement directions» clarifies the role and significance of legal mechanisms to manage social processes, in particular those related to the exercise of citizens' rights to information and participation in the state affairs management, and relevant scientific and applied recommendations are also proposed.

In *the conclusions* there are formulated the provisions regarding the implementing a humanistic approach in public policy making in Ukraine to improve management efficiency, which include an understanding of the naturally human, moral-philosophical, public-spatial, sociocommunicative, linguacultural and normative legal features of the social activity manifestation, interpreted in the system of collective values and value orientations.

Keywords: humanistic approach, public policy, human, spirituality, human rights, society, culture, humanism, public sphere (space), self-organization, institutions of civil society, public administration, communication, public participation in decision-making, European integration development of Ukraine.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Єршова Н. Г. Публічні комунікації у публічній політиці: визначення основних понять. *Держ. упр.: удосконалення та розвиток* : електрон. наук. фах. вид. 2019. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1418>

2. Єршова Н. Г. Поняття правового механізму в контексті публічної політики: міжнародний досвід для України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19–20. С. 179–185.

3. Єршова Н. Г. Категоріально-понятійна основа гуманістичного підходу у сфері публічного управління. *Держава та регіони. Серія: Держ. упр.* 2021. № 1 (71). С. 13–20.

4. Єршова Н. Г. Соціокультурні передумови гуманізації вироблення публічної політики. *Тавр. наук. вісн. Серія: Публ. упр. та адміністрування / Херсон. держ. аграр.-екон. ун-т. Одеса : Видавн. дім «Гельветика», 2022. Вип. 3. С. 58–64.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Єршова Н. Співвідношення політичної філософії та політичної науки в контексті розвитку публічного управління. *Теорія та практика публ. упр. та адміністрування у XXI ст.* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю здобувачів вищ. освіти та молодих вчених (Київ, 22 листоп. 2019 р.) / за заг. ред. М. М. Білинської, О. М. Петроє, І. О. Дегтярьової. Київ : НАДУ, 2019. С. 94–96.

2. Єршова Н. Гуманізм і глобалізація світу. *Сучас. проблеми публ. упр.* : матеріали VIII міжнар. наук. конф. (16 січ. 2020 р.) / за ред. В. Бебика. Київ : ВАПН-NSG, 2020. URL: intern-conferences.io.ua/s2664746/ershova_nadiya._gumanizm_i_globalizaciya_svitu_materiali_viii-oe_mijn.nauk.konf._suchasni_problemi_publichnogo_upravlinnya_16.01.2020_zh_red._v.bebika._kiev_varp-nsg_2020

3. Єршова Н. Гуманізм і демократія як суспільно-політичні цінності. *Україна 2030: публ. упр. для сталого розвитку* : матеріали щоріч. міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 2020 р.) : у 3 т. / за заг. ред. А. П. Савкова, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2020. Т. 2. С. 201–203.

4. Єршова Н. Г. Поняття гуманістичного підходу у сфері публічного управління. *Держ. упр. в Україні: виклики та перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 7–8 трав. 2021 р.). Запоріжжя : Клас. приват. ун-т, 2021. С. 6–9.

5. Єршова Н. Г. Особливості ціннісного виміру публічної політики. *Best practices of public admin.: int. experience : int. sci. conf.: conf. proc.* (Riga, July 16–17, 2021). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2021. P. 6–9.

6. Єршова Н. Засади гуманістичного виміру Європейського Союзу. *30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 10 верес. 2021 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої, В. А. Гошовської. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2021. С. 297–298.

7. Єршова Н. Відбиток шевченківської ідеї гуманізації світу в демократичних перетвореннях в Україні. *Шевченків. весна – 2022: публ. упр. та держ. служба* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 19 квіт. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2022. С. 139–141.

8. Єршова Н. Законодавче забезпечення інформаційно-комунікативних відносин. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 черв. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ ім. Тараса Шевченка, 2022. С. 33–34.

9. Єршова Н. Г. Гуманістичні засади вироблення публічної політики в контексті соціокультурних змін. *Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінар. дослідж.* : матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 17–18 листоп. 2022 р.). Київ : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2022. С. 244–246.

10. Єршова Н. Проблема гуманізму з позиції ідейної кризи модерної філософії. *Вітчизн. парламентаризм: сучас. виміри Гідності та Свободи укр. народу* : матеріали щоріч. Всеукр. круглого столу (Київ, 23 листоп. 2022 р.) / за ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, 2022. С. 56–57.